# Νεοβαρλααμισμός η «Λειτουργική Αναγέννηση» (Πρωτοπρεσβύτερος Θεόδωρος Ζήσης)

**Categories :** ΘΕΟΛΟΓΙΑ

**Date :** 3 Απριλίου, 2008

### 1. Η ταυτότητα της «Λειτουργικής Αναγέννησης»

Για όσους δεν έχουν ειδική θεολογική μόρφωση ο τίτλος του θέματος είναι ασφαλώς δυσνόητος. Τί σημαίνει ο όρος «Νεοβαρλααμισμός» και ποιά είναι η ταυτότητα της «Λειτουργικής Αναγέννησης»; Αυτά θα αναλύσουμε στις δύο ενότητες της εισηγήσεως.

Είναι δύσκολο σε μία σύντομη εισήγηση να εξαντλήσουμε την ιστορία αυτής της λειτουργικής κινήσεως, τα ποικίλα θέματα και προβλήματα που θίγει. Απλώς θα παρουσιάσουμε μία αδρομερή εικόνα της. Εχει πάντως συγγραφή αξιοπρόσεκτη βιβλιογραφία, ιδιαίτερα μετά την Β' Βατικάνειο Σύνοδο (1962-1965), η οποία εφήρμοσε την λειτουργική ανανέωση στον χώρο του Παπισμού) και επηρέασε και πολλούς δικούς μας λειτουργιολόγους, κληρικούς και λαϊκούς, οι οποίοι εισήγαγαν στον χώρο της Ορθοδόξου Εκκλησίας ξένη και άγνωστη προβληματική, χωρίς μάλιστα να υπάρχει ανάλογη ποιμαντική αναγκαιότητα. Το πνεύμα του κόσμου, όπως εφαρμόζεται στην πολιτική, με τα γοητευτικά συνθήματα της αλλαγής, του εκσυχρονισμού, περνάει δυστυχώς και στην Εκκλησία ως εκκοσμίκευση· αντί να αλλάξει η Εκκλησία τον κόσμο, αλλάζει ο κόσμος την Εκκλησία· αφού ο κόσμος θέλει αλλαγή και εκσυγχρονισμούς, γιατί εμείς να μείνουμε «συντηρητικοί» και «οπισθοδρομικοί»; Ας αλλάξουμε, ας ανανεώσουμε, ας εκσυγχρονίσουμε και εμείς τα δικά μας.

Μέχρι τώρα η προβληματική αυτή περιοριζόταν σε μικρό αριθμό προσώπων ήταν περισσότερο μία ακαδημαϊκή θεολογική συζήτηση με ελάχιστη απήχηση στην εκκλησιαστική πράξη. Ελαχιστότατοι επίσκοποι και ιερείς με δική τους πρωτοβουλία προέβαιναν σε αλλαγές και ανανεώσεις μέσα στο χώρο της Θ. Λατρείας. Τώρα η «Λειτουργική Αναγέννηση» απέκτησε εκκλησιαστική κάλυψη και συνοδική έκφραση. Από το 1999 έχει συσταθή και λειτουργεί «Ειδική Συνοδική Επιτροπή Λειτουργικής Αναγεννήσεως», η οποία μάλιστα σπεύδει, βιάζεται, να «ανανεώσει» και να «αναγεννήσει» πολλά στοιχεία της πολύτιμης και πατροπαράδοτης, της ατίμητης και

μοναδικής Ορθόδοξης Λατρείας. Επί τόσους αιώνες μεγάλοι Αγιοι και Πατέρες, και στους καιρούς μας σύγχρονοι Αγιοι και Γέροντες, δεν κατάλαβαν, δεν συνέλαβαν την ανάγκη της ανανεώσεως· η Εκκλησία φαίνεται ότι βρισκόταν σε ένα είδος απραξίας, παραδοσιαρχίας, συντηρητισμού, νάρκης· το Αγιο Πνεύμα εκοιμάτο, δεν ενεργούσε, ο Χριστός εκάθευδε, για να χρησιμοποιήσουμε άλλη πατερική έκφραση. Ερχονται λοιπόν τώρα οι ανανεωτές, για να σώσουν την Εκκλησία από την παλαιότητα και τον συντηρητισμό, να την κάνουν σύγχρονη, δυναμική, προοδευτική. Συγκαλούνται κάθε χρόνο υπό την ευθύνη αυτής της ειδικής συνοδικής επιτροπής λειτουργικά συνέδρια και ορίζονται εισηγητές, κυριαρχικά από τους κύκλους των ανανεωτών, ώστε να δίδεται η εντύπωση ότι η θεολογική επιστήμη, οι ειδικοί λειτουργιολόγοι, συμφωνούν και υπερθεματίζουν για τις σχεδιασθείσες και αποφασισθείσες λειτουργικές αλλαγές.

Ηταν πολύ φυσικό και επιβεβλημένο απέναντι αυτής τής μονομερούς καί μεροληπτικής εμφανίσεως τής «Λειτουργικής Ανανέωσης» ώς εκκλησιαστικής κινήσεως με συνοδική ταμπέλα και σφραγίδα, να ακουσθούν άλλες φωνές, παραδοσιακές, οι οποίες εκφράζουν τις ανησυχίες τους για τα σχεδιαζόμενα και επισημαίνουν τον κίνδυνο φθοράς και αλλοιώσεως του μυστικοασκητικού χαρακτήρος της Ορθοδόξου Λατρείας, της μοναδικότητος αλλά και της σωτηριώδους αποστολής και ενεργείας της. Αυτές οι φωνές ακούσθηκαν δυνατά σε λειτουργικό συνέδριο που οργάνωσε η Εταιρεία Ορθοδόξων Σπουδών την Ανοιξη στην Θεσσαλονίκη (27 Φεβρουαρίου -1 Μαρτίου 2002), στο οποίο κληρικοί και μοναχοί ως και πανεπιστημιακοί θεολόγοι, ανέπτυξαν με είκοσι μία (21) εισηγήσεις τις θέσεις τους για τα πιο σημαντικά θέματα που προβάλλει η «Λειτουργική Ανανέωση», παρουσιάζοντας την δισχιλιετή στάση και εμπειρία των Αγίων. Τα «Πρακτικά» αυτού του συνεδρίου, τις πολύτιμες, όντως, εισηγήσεις, τις έχουμε ήδη αποθησαυρισμένες σε ένα τριπλό τεύχος του περιοδικού «Θεοδρομία», που κυκλοφόρησε αυτές τις ημέρες και αναμενόταν με μεγάλο ενδιαφέρον από κληρικούς και θεολόγους.

Για να γίνουμε όμως πιο πρακτικοί και συγκεκριμένοι· ποιές είναι οι λειτουργικές αλλαγές που προτείνονται από τους ανανεωτές και εκσυγχρονιστές; Θα αναφερθούμε στα σημαντικώτερα και πάλιν ζητήματα, λεπτομερή ανάλυση των οποίων ευρίσκει κανείς στο μνημονευθέν μνημειώδες τεύχος της «Θεοδρομίας» που καταλαμβάνει τετρακόσιες πενήντα σελίδες (450). Προτείνονται λοιπόν η εγκατάλειψη του χρησιμοποιούμενου σήμερα μοναστικού τυπικού και η υιοθέτηση του εγκαταλειφθέντος ασματικού τυπικού, η συντόμευση του χρόνου των ακολουθιών που θεωρούνται μακρές και κουραστικές, η μεταφορά του χρόνου ενάρξεώς τους αργότερα, ώστε να ξεκουράζονται το πρωί οι πιστοί που θέλουν να τις παρακολουθήσουν, η προτίμηση όχι αργών αλλά σύντομων βυζαντινών μελών, η τέλεση δεύτερης λειτουργίας την ίδια ημέρα από τον ίδιο ιερέα, η μετάφραση των λειτουργικών κειμένων, ώστε να γίνονται κατανοητά από το λαό, η εκφώνηση των

ευχών και όχι η μυστική ανάγνωσή τους, η συμψαλμωδία του εκκλησιάσματος, η κατάργηση των υψηλών τέμπλων, η συμμετοχή γυναικών στους χορούς των ιεροψαλτών, η χρήση μουσικών οργάνων μέσα στις εκκλησίες, η τετράφωνη απόδοση των εκκλησιαστικών ύμνων, η σύνταξη νέων ακολουθιών για τον αρραβώνα και το γάμο, ως και νέων ευχών για τις γυναίκες μετά τον τοκετό κατά τη διάρκεια της λοχείας, η μόνιμη στροφή του ιερέως προς τον λαό κατά την διάρκεια της Θείας Λειτουργίας, η κήδευση των αβαπτίστων νηπίων και των αυτοκτονούντων, η κατάργηση του ράσου, η έμμεση υποκατάσταση του μυστηρίου της μετανοίας και εξομολογήσεως από ψυχιάτρους και ψυχολόγους και πολλά άλλα.

Μέχρι τώρα ο άνεμος αυτός της ανανεώσεως, μολονότι έπνεε στα μυαλά πολλών, ήταν κλειστός, σφραγισμένος, όπως στους μυθικούς ασκούς του Αιόλου. Τώρα η ίδια η Ιερά Σύνοδος άνοιξε τους ασκούς και ούτε η ίδια ημπορεί να τον συμμαζέψει. Οπως λέγει η παροιμία, όταν σπέρνεις ανέμους, θερίζεις θύελλες. Η περίπτωση του μητροπολίτου Κιλκισίου κ. Αποστόλου, οι λειτουργικές καινοτομίες του οποίου ξεσήκωσαν την πόλη του Κιλκίς, επιβεβαιώνουν αυτήν την διαπίστωση. Μετά από έντονα διαβήματα και ενυπόγραφες καταγγελίες πολιτών, η Ιερά Σύνοδος αναγκάσθηκε να πάρει θέση και να συστήσει στον κατά τα άλλα σεβαστό και πολιό αρχιερέα να είναι προσεκτικός, μολονότι θα πρέπει να παρατηρήσουμε ότι όσα ο μητροπολίτης έσπευσε να εφαρμόσει αποτελούν προτάσεις της «Λειτουργικής Ανανέωσης», αυτά προτείνουν οι ειδικοί λειτουργιολόγοι και προωθεί σιγά-σιγά η «Ειδική Συνοδική Επιτροπή Λειτουργικής Αναγεννήσεως». Επρεπε να τον επαινέσουν και όχι να τον επιπλήξουν, αφού είναι καρπός όλης αυτής της «ανανεωτικής» νοοτροπίας, εμείς δε να τον ευχαριστήσουμε, διότι δεν μας αποκοίμισε, δεν είναι δίγλωσσος και δίψυχος, αλλά ό,τι πιστεύει το εφαρμόζει, και είχαμε έτσι την δυνατότητα να διαπιστώσουμε την ποιότητα της περίφημης «Λειτουργικής Αναγέννησης».

## 2. Ο Νεοβαρλααμισμός της «Λειτουργικής Αναγέννησης».

Μέχρις εδώ προσπάθησα σύντομα να εξηγήσω το μισό μέρος του τίτλου, να ιχνογραφήσω, να ζωγραφίσω με αδρές πινελιές το πρόσωπο της περιώνυμης «Λειτουργικής Ανανέωσης». Τί σημαίνει όμως ο όρος «Νεοβαρλααμισμός», ο οποίος κατά την εκτίμηση πολλών και την ιδική μας χαρακτηρίζει, σφραγίζει την λειτουργική αυτή ανανεωτική τάση. Ο όρος σημαίνει ότι πρόκειται για επανεμφάνιση, για αναβίωση της διδασκαλίας του δυτικού μοναχού Βαρλαάμ του Καλαβρού, τον οποίο αντιμετώπισε τον 14ο αιώνα ο μέγας θεολόγος και πατήρ της Εκκλησίας, ο Αγιος Γρηγόριος Παλαμάς, αρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης. Στην περίπτωσή τους δεν έχουμε σύγκρουση δύο προσώπων, διατύπωση απλώς διαφορετικών γνωμών, αλλά σύγκρουση δύο πολιτισμών, δύο κόσμων της

αγιοπνευματικής, μυστικοασκητικής Ορθοδόξου Ανατολής και της ορθολογιστικής και εκκοσμικευμένης παπικής Δύσεως, η οποία επεχείρησε τότε δια του Βαρλαάμ να ανανεώσει, να εκσυγχρονίσει την Ορθόδοξη Εκκλησία, απορρίπτοντας την μυστική οδό γνώσεως και προσεγγίσεως του Θεού και καταργώντας την κακοπάθεια του σώματος και όλη την ασκητική παράδοση της Εκκλησίας.

Στενοχωρήθηκα και ελυπήθηκα, όταν διεπίστωσα ότι η σύγχρονη λειτουργική ανανέωση κινείται βασικώς στην ίδια πνευματική και θεολογική γραμμή του Βαρλαάμ, ο οποίος στα πρόσωπα των ιδικών μας, ίσως ανύποπτων και ανεπαρκώς γνωριζόντων την ορθόδοξη παράδοση ανανεωτών, επιχειρεί να πάρει τη ρεβάνς από τον Αγιο Γρηγόριο Παλαμά, λεληθότως και δια των ημετέρων να αναστήσει τον δια συνοδικών αποφάσεων καταδικασθέντα «Διαφωτισμό» και ορθολογιστικό Ουμανισμό της Δύσεως. Από της πλευράς αυτής η «Λειτουργική Ανανέωση» δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται ελαφρά τη καρδία ως μία θεολογική αδολεσχία και αντιπαράθεση γνωμών και επιχειρημάτων επάνω σε ακίνδυνα και θεολογούμενα θέματα, αλλά ως επικίνδυνη αίρεση με σοβαρές πνευματικές και σωτηριολογικές επιπτώσεις. Ηδη χαρακτηρίσθηκε ως αίρεση από τον πρωτοπρεσβύτερο και τώρα αρχιμανδρίτη, μετά από μακροχρόνια ευλογημένη και αγόγγυστη χηρεία, π. Σαράντη Σαράντο, καθηγητή της Ριζαρείου Εκκλησιαστικής Σχολής, πνευματικώς προεστώτα πολυμελούς ομίλου παραδοσιακών και αγωνιστών κληρικών του λεκανοπεδίου της Αττικής (1). Ο χαρακτηρισμός δεν είναι υπερβολικός· συμφωνεί με τα πράγματα. Αφού ο Βαρλααμισμός καταδικάσθηκε από την Εκκλησία δια σειράς συνόδων τον 14ο αιώνα ως αίρεση, αυτό σημαίνει ότι και ο επί της αυτής γραμμής κινούμενος Νεοβαρλααμισμός της «Λειτουργικής Αναγέννησης» είναι επίσης αίρεση. Σημαίνει ακόμη ότι είχαμε δίκαιο όταν, εξ αφορμής της ελεύσεως του πάπα στην Αθήνα, ισχυριζόμασταν ότι ο πάπας ήλθε, αλλά δεν έφυγε, παραμένει ως νοοτροπία και ενεργεί, όπως παλαιά, με νέους Βαρλαάμ στο χώρο τής Ορθοδοξίας.

Για να μη φαίνονται όμως υπερβολικές αυτές οι εκτιμήσεις και οι συγκρίσεις, θα προσπαθήσουμε σύντομα να τις κατοχυρώσουμε. Δύο δομικές, ουσιαστικές ομοιότητες υπάρχουν ανάμεσα στη διδασκαλία του Βαρλαάμ και στις απόψεις των συγχρόνων Νεοβαρλααμιτών της «Λειτουργικής Ανανέωσης». Η πρώτη δίνει μεγάλη σημασία στον νου, στη γνώση, στην επιστήμη, στη φιλοσοφία, στην κατανόηση των λεγομένων περί του Θεού και των θείων. Η δεύτερη καταργεί τον κόπο και την άσκηση του σώματος, την κακοπάθεια του σώματος, και προβάλλει την άνεση, την ανάπαυση, την ξεκούραση, ώστε να ημπορεί ο πιστός ξεκούραστος και όχι καταπονημένος να προσεύχεται, να κατανοεί τα πραττόμενα και λεγόμενα.

Πράγματι, όταν ο Βαρλαάμ πληροφορήθηκε από μοναχούς της Θεσσαλονίκης για την μέθοδο της νοεράς προσευχής, ότι είναι δυνατόν καθαιρόμενος ο πιστός από τα πάθη να προσεγγίσει τον Θεό, κατά το μέτρο της καθάρσεως, έστω και αν είναι αγράμματος και δεν κατανοεί όσα λέγονται στην Αγία Γραφή και στα λειτουργικά

κείμενα, να αξιωθεί της θεωρίας του ακτίστου φωτός και να φωτισθεί, μεταποιουμένων και μεταμορφουμένων όλων των γνωστικών του οργάνων και μετατιθεμένων στην περιοχή των ακτίστων ενεργειών της Θ. Χάριτος, ειρωνεύθηκε τους μοναχούς, αρνήθηκε ότι υπάρχει άκτιστη ενέργεια του Θεού, η οποία φωτίζει και αγιάζει, και τους συνέστησε ως μόνη οδό θεογνωσίας την ενασχόληση με την επιστήμη και την φιλοσοφία, την κάθαρση όχι από τα πάθη, αλλά από την άγνοια. Δεν ήταν δύσκολο να ανατρέψει αυτόν τον ουμανιστικό Διαφωτισμό ο Αγιος Γρηγόριος, που προσεκλήθη να έλθει στην Θεσσαλονίκη από το Αγιον Ορος. Να πει, πολύ σχηματικά, πως, αν όντως σώζεται και τελειοποιείται κανείς με την φιλοσοφία και τη γνώση, τότε οι αρχαίοι Ελληνες σοφοί θα ήσαν θεοπτικότεροι των προφητών και του μείζονος εν γεννητοίς γυναικών Προδρόμου και Βαπτιστού, ο οποίος δεν φοίτησε σε σχολεία, αλλά τελειοποιήθηκε στην έρημο, ο Χριστός θα επέλεγε ως κήρυκας του Ευαγγελίου για να το κατανοούν και να το διδάσκουν καλύτερα όχι αγράμματους αλιείς, αλλά φιλοσόφους και επιστήμονες, και στον πλούσιο νεανία που ζήτησε να μάθει πως θα σωθεί και θα τελειοποιηθεί δεν θα έλεγε να πουλήσει τα υπάρχοντά του, να τα διανείμει στους πτωχούς και να τον ακολουθήσει, αλλά θα του υπεδείκνυε σχολεία για να πάει να μορφωθεί, ώστε να κατανοεί το κήρυγμα του Ευαγγελίου (2).

Είναι καταλυτική η συμπερασματική σκέψη του Αγίου Γρηγορίου, απευθυνόμενη προς τον τότε Βαρλαάμ και στους νέους Βαρλαάμ των καιρών μας. Τους λέγει ότι χωρίς κάθαρση από τα πάθη και τις κακίες, που είναι απαραίτητη προϋπόθεση για να ενεργήσει η Χάρη του Αγίου Πνεύματος, να αγιάσει και να φωτίσει, εγγραμμάτους και αγράμματους, σοφούς και ασόφους, κατανοούντας και μη κατανοούντας, ακόμη και αν μάθει κανείς όλες τις επιστήμες και όλη τη συσσωρευμένη γνώση, από του Αδάμ μέχρι της συντέλειας, θα εξακολουθήσει ως προς τα θεία να είναι μωρός και τυφλός, κλειστός παντελώς στην φωτιστική και θεοποιό Χάρη του Αγίου Πνεύματος, ξένος προς τα λεγόμενα και τελούμενα. Στην περίπτωση αυτή ένας αγράμματος, αλλά ταπεινός και κεκαθαρμένος πιστός, όπως και ένα απονήρευτο παιδί, βιώνει και μετέχει στα τελούμενα καλύτερα από ένα φιλόλογο καθηγητή και επιστήμονα: «Καθαρότητος άνευ, καν μάθης την από του Αδάμ μέχρι συντέλειας φυσικήν φιλοσοφίαν, μωρός ουδέν ήττον, ότι μη και μάλλον, εση ή σοφός» (3).

Το ίδιο ισχύει και με την κακοπάθεια και ανάπαυση του σώματος. Ο Βαρλαάμ ισχυριζόταν ότι δεν πρέπει να κουράζουμε το σώμα με την άσκηση, τη νηστεία, τις πολύωρες ακολουθίες, την ορθοστασία, την κακοπάθεια, τις μετάνοιες, γιατί με κουρασμένο και εξαντλημένο το σώμα ο νους δεν μπορεί να αφοσιωθεί στο έργο της προσευχής. Ο Αγιος Γρηγόριος απαντά ότι στη λατρεία μετέχουμε ως ψυχοσωματικά όντα, μετέχουμε και με το σώμα μας, και ότι η κάθαρση από τα πάθη επιτυγχάνεται με την άσκηση και την κακοπάθεια του σώματος, ενώ αντίθετα με την περιποίηση και την ανάπαυση του σώματος θεριεύουν τα πάθη, δεν θεραπεύονται· γι' αυτό η χριστιανική ζωή είναι στενή και τεθλιμμένη οδός, εσταυρωμένος βίος· όλοι οι άγιοι

ακολούθησαν αυτήν την ασκητική μέθοδο, την οποία ανατρέπει ο Βαρλαάμ, ο καθηγητής της απραξίας, όπως τον αποκαλεί. Η απαλλαγή από την εμπάθεια και την ηδυπάθεια μόνον με την άσκηση του σώματος είναι δυνατή· οι αμαρτωλές τάσεις του σώματος και οι πονηροί λογισμοί εξασθενούν με την νηστεία, την αγρυπνία, τις μετάνοιες, με όλα τα μέσα που προκαλούν οδύνη και πόνο. Ο Κύριος συνέδεσε την προσευχή με την νηστεία, ο δε Αγιος Γρηγόριος Θεολόγος συμπεραίνει ότι «ουδενί των πάντων ούτως ως κακοπαθεία Θεός θεραπεύεται» (4).

Μεταφερόμενα αυτά στις προτάσεις και ρυθμίσεις της σύγχρονης λειτουργικής ανανέωσης φανερώνουν ότι επαναλαμβάνονται στο ακέραιο οι δύο βαρλααμικές πλάνες. Πολλές από τις λειτουργικές αλλαγές, όπως η συντόμευση των ακολουθιών, η αλλαγή του ωραρίου ενάρξεως των ακολουθιών, η δεύτερη θεία Λειτουργία, η τοποθέτηση καθισμάτων σε όλους τους χώρους του ναού, η κατάργηση των αργών μελών της βυζαντινής μουσικής και όλα τα παρόμοια, τείνουν όπως παρατηρεί ο π. Μωϋσης ο Αγιορείτης «προς το άκοπο, το άμοχθο, το εύκολο, αυτό που φαίνεται πως ικανοποιεί τον σύγχρονο κουρασμένο άνθρωπο. Λησμονείται το ασκητικό, το μαρτυρικό, το θυσιαστικό και πάντοτε ενυπάρχον έμπονο στοιχείο στην Ορθόδοξη Εκκλησία» (5).

Από την άλλη πλευρά άλλες προτεινόμενες αλλαγές, όπως η μετάφραση των λειτουργικών κειμένων, η έκφωνη ανάγνωση των ευχών, η κατάργηση ή το χαμήλωμα των τέμπλων, η χρήση μικρών λειτουργικών εγκολπίων από τους πιστούς και πολλά άλλα υιοθετούν την ορθολογιστική βαρλααμική αντίληψη, σύμφωνα με την οποία πρέπει να κατανοούμε τα λεγόμενα και τα πραττόμενα, γιατί διαφορετικά δεν ωφελούμαστε. Καταργείται έτσι, μετά από την ασκητική, και η μυστική διάσταση της Ορθοδόξου πνευματικότητος. Ο Θεός όμως δεν κατανοείται, αλλά βιώνεται. Ενεργεί όχι επί των σοφών και εγγραμμάτων, αλλά επί των καθαρών και ταπεινών τη καρδία, τους οποίους φωτίζει και αγιάζει, ακόμη και όταν δεν κατανοούν. Στην Εκκλησία πηγαίνουμε όχι για να κατανοήσουμε, αλλά για να εμφανισθούμε, να παρουσιασθούμε μπροστά στο Θεό, να δώσουμε το παρών στους αγγέλους που καταγράφουν τους παρόντες, και να δεχθούμε την αγιαστική Χάρη εκ μέρους των ιερέων. Αυτό επιτυγχάνεται και εξαρτάται όχι από το βαθμό κατανοήσεως των τελουμένων, αλλά από τον βαθμό της πνευματικής προκοπής και τελειότητος, από την διάθεση να βιώσει, να ζήσει κανείς κοντά στο Θεό και στα θεία (6).

**Επίλογος**

Επιχειρήσαμε να δείξουμε ότι η «Λειτουργική Αναγέννηση» αναβιώνει, επαναφέρει τον Βαρλαάμ του 14ου αιώνος στις δυο βασικές ουμανιστικές του κατευθύνσεις: α) Στην μεγάλη σημασία που δίδει στη γνώση, στην επιστήμη, στην κατανόηση ως οδό

τελειώσεως και β) στην κατάργηση της κακοπαθείας, της ασκήσεως του σώματος κατά την διάρκεια της προσευχής και στην επιδίωξη της άνεσης, της ξεκούρασης. Αυτά τα δύο επιδιώκουν και οι σημερινοί ανανεωτές της Θ. Λατρείας, ίσως χωρίς να γνωρίζουν ότι κινούνται σε αιρετικό και επικίνδυνο κλίμα, με σοβαρές σωτηριολογικές συνέπειες, αν κατορθώσουν να επιβάλουν τις αλλαγές και τις μεταρρυθμίσεις. Οι ανησυχίες πολλών κληρικών, μοναχών και λαϊκών δεν έχουν προσωπικά κίνητρα και σκοπιμότητες· επιθυμούν να παραμείνει ανοικτός ο δρόμος που ακολούθησαν οι Αγιοι, ο δοκιμασμένος δρόμος της μυστικοασκητικής βιοτής, που οδηγεί στον αγιασμό και στη θέωση, «η στενή και τεθλιμμένη οδός, η απάγουσα εις την ζωήν»· ο ορθολογισμός και η ξεκούραση, η άνεση, είναι «η ευρύχωρος οδός η απάγουσα εις την απώλειαν» (7).

---

1. Αρχιμ. ΣΑΡΑΝΤΗ ΣΑΡΑΝΤΟΥ, «Η ιερολογία του γάμου και τα συναφή προβλήματα», Θεοδρομία Δ1-3 (2002) 254.

2. Περί αυτών βλ. Πρωτοπρεσβυτέρου ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΖΗΣΗ, Θεολόγοι της Θεσσαλονίκης, εκδ. "Βρυέννιος", Θεσσαλονίκη 1997, σελ. 134-137.

3. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΠΑΛΑΜΑ, Περί των ιερώς ησυχαζόντων 1,1,3, εν Π. ΧΡΗΣΤΟΥ, Γρηγορίου Παλαμά Συγγράμματα, τόμ. 1, σελ. 363.

4. Βλ. Πρωτοπρεσβυτέρου ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΖΗΣΗ, αυτόθι, σελ. 147-149. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ, Λόγος 24, ΙΙ, PG 35,1181Β.

5. Γέροντος ΜΩΫΣΗ ΑΓΙΟΡΕΙΤΗ, «Προβληματισμοί και τάσεις στη σύγχρονη λειτουργική αναγέννηση», Θεοδρομία Δ1-3 (2002) 38.

6. Εκτενή κατοχύρωση αυτού του μυστικού στοιχείου που καταργούν οι ανανεωτές βλ. εν Πρωτοπρεσβυτέρου ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΖΗΣΗ, «Πρέπει να μεταφρασθούν τα λειτουργικά κείμενα;», Θεοδρομία Δ1-3 (2002) 394-404.

7. Ματθ. 7,13-14.

(Περιοδικό Θεοδρομία, τεύχος Δ 4, Οκτώβριος-Δεκέμβριος 2002, σ. 463)

*(Πηγή ηλ. κειμένου: «Αναλόγιον»)*

**Διαβάστε περισσότερα κείμενα του π. Θεοδώρου πατώντας** εδώ